

Legends Of Photography #5: André Kertész

του Στέλιου Γκινάλα

Αδιαμφισβήτητα, καθένας που “καταπιάνεται” με τη φωτογραφία εν γένει, έχει τη δική του πηγή έμπνευσης, κομμάτι της οποίας είναι συνήθως κάποιος σημαντικός φωτογράφος. Από προσωπική σκοπιά, αγαπημένος φωτογράφος είναι ο Henri Cartier Bresson, γι’ αυτό και το όνομά του αναφέρεται αρκετά συχνά στην στήλη ‘Legends of Photography’. Παρουσιάζοντας, ανά άρθρο, το έργο σπουδαίων “θρύλων” της φωτογραφίας, ίσως, υποσυνείδητα, να έδειξα την προσωπική μου αυτή “αδυναμία” στο χώρο, χωρίς, ωστόσο, να έχω τη διάθεση να συγκρίνω διαφορετικά “φωτογραφικά έργα” μεταξύ τους. Άλλωστε, πόσο εύκολο είναι να απαρνηθούμε ως σημείο αναφοράς, το δημιουργό εκείνο που μας έκανε να θέλουμε να ασχοληθούμε με το ιδιαίτερο αυτό είδος τέχνης; Για εμένα ήταν ο Bresson. Για τον Bresson, ίσως, να ήταν ο Andre Kertesz.

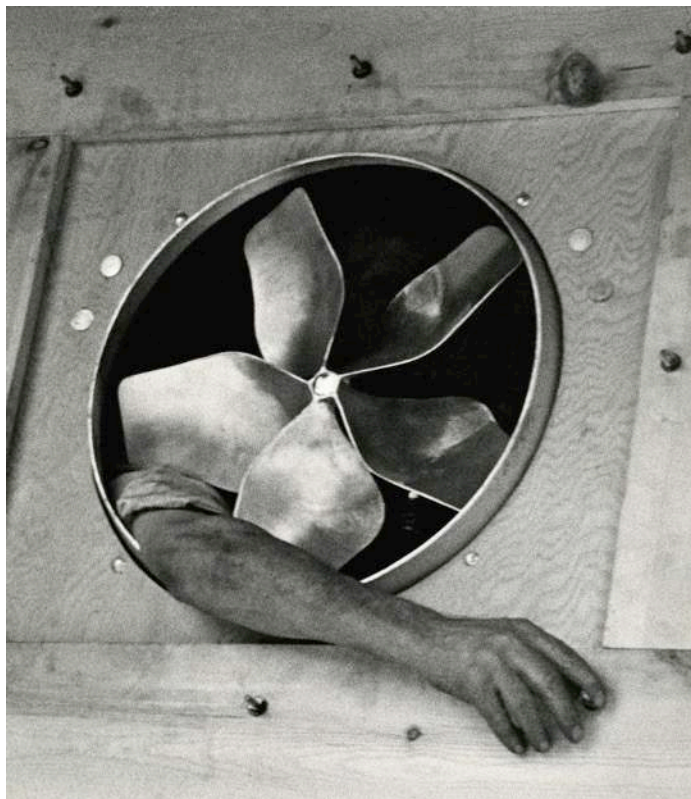
“Όλοι χρωστάμε από κάτι στον Kertesz...

Ο,τι έχουμε κάνει, ο Kertesz το έκανε πρώτος” - Henri Cartier Bresson

Ένας ακόμα από τους “θρύλους” είχε πει:

“Ο André Kertész έχει δυο χαρακτηριστικά που είναι ουσιώδη για κάθε φωτογράφο: μια ακόρεστη περιέργεια για τον κόσμο και για τη ζωή, και μια λεπτομερή αίσθηση της φόρμας.”- Brassai

Το παρόν άρθρο λοιπόν, πραγματεύεται ένα δημιουργό που, χωρίς αμφιβολία, αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για τους σημαντικότερους φωτογράφους του 20ου αιώνα.

Ο Andre Kertesz γεννήθηκε στη Βουδαπέστη το 1894. Τα πρώτα στάδια της αναγνωρισιμότητας του φωτογραφικού του έργου, έλαβαν χώρα στη Γαλλία, όπου μετανάστευσε μετά τον 1ο παγκόσμιο πόλεμο.

Όπως είδαμε και σε προηγούμενα άρθρα, βασικό χαρακτηριστικό ενός φωτογράφου, είναι το γεγονός ότι δεν αποχωρίζεται ποτέ το χειροπιαστό ‘μέσο’ της τέχνης του, που δεν είναι άλλο από την κάμερα του. Όμως, είναι πολλές οι φορές εκείνες, που βρίσκουμε κάποια δικαιολογία για να την αφήσουμε σπίτι. Και το ότι πρόκειται για απλή

δικαιολογία, θα το συνειδητοποιήσουμε κυρίως, αν αναλογιστούμε ότι ο Kertesz, αν και ευρισκόμενος -χρονικώς- στην καρδιά του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, είχε πάντα μαζί του, σαν προέκταση του χεριού του, την φωτογραφική του μηχανή, αναγκαία για την 'ψυχική' επιβίωση του. Για όσους ξαφνιάστηκαν, ο Kertesz είχε την απάντηση:

“Αν βγω ζωντανός από αυτό θα τις εμφανίσω· αν όχι, δε θα τις εμφανίσω.”

Και κάπως έτσι, αρχίζουμε να αντιλαμβανόμαστε ότι, για έναν φωτογράφο, το να ζει παρέα με την κάμερά του, είναι κάτι το αυτονόητο.

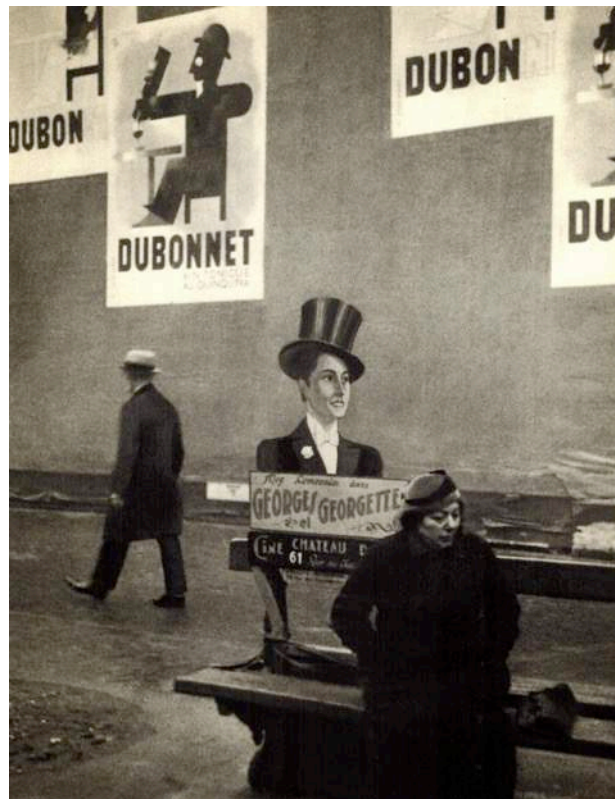
Ας δούμε όμως και το έργο του...

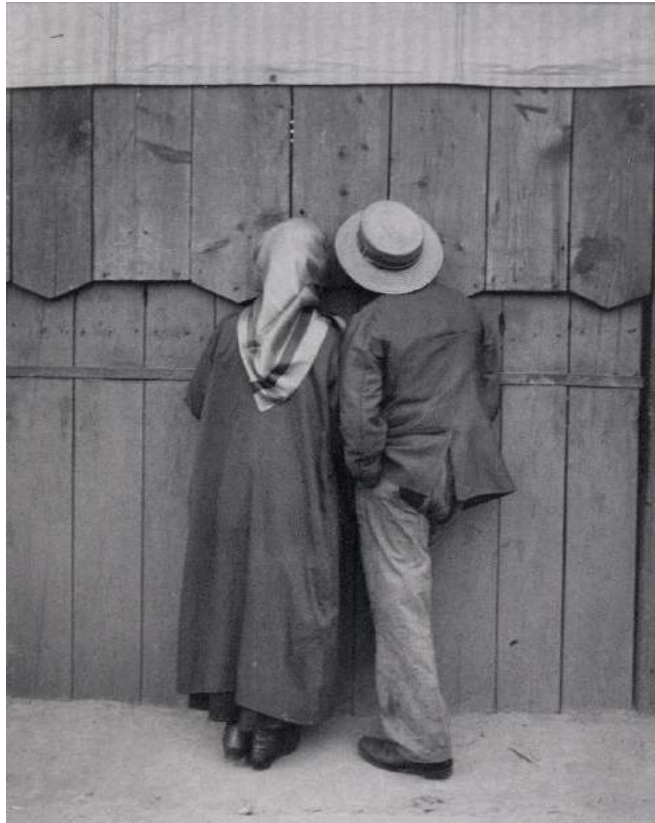
Η φόρμα του είναι περίτεχνα φτιαγμένη. Τα χαρακτηριστικά της δηλώνουν ολοφάνερα υπέρ της γεωμετρίας. Ένα ακόμα στοιχείο με πρωταγωνιστικό ρόλο, είναι ο τρόπος που ο Kertesz διαχειρίζεται το φως στις λήψεις του. Η γωνία της λήψης, οι σκιές και η αντίθεση του ασπρόμαυρου, δημιουργούν μία φωτογραφική ζωγραφιά, στην οποία σχήματα και αντικείμενα αποκτούν διαφορετικό νόημα.

Ο Kertesz φωτοσκηνοθετεί το δικό του έργο μέσα στις φωτογραφίες. Φαίνεται δε, ότι μας 'επιτρέπει' να δούμε μόνο ό,τι ο ίδιος επιθυμεί. Για ακόμα μια φορά, όμως, το μάτι μας θέλει να δει περισσότερα από όσα -τουλάχιστον εκ πρώτης όψευς- μας επιτρέπει η φωτογραφία. Ωστόσο, πρέπει να δεχτούμε αυτό που βλέπουμε στην φωτογραφία και όχι αυτό που θα θέλαμε να εξηγήσουμε ότι γίνεται στην πραγματικότητα. Η φωτογραφία είναι μια διήγηση και όχι μια εξήγηση ενός πραγματικού γεγονότος.

Ίσως στην πραγματικότητα η φιγούρα με το επιβλητικό καπέλο να βρισκόταν κάπου στον τοίχο, ίσως, όμως, μπροστά στο παγκάκι. Η θέση της είναι εκεί που πρέπει να είναι στην φωτογραφία. Μην με ρωτάτε· δεν ξέρω... και ούτε έχει νόημα να μάθω. Στην φωτογραφία, συνήθως βλέπεις κάτι περισσότερο ή κάτι λιγότερο από την πραγματικότητα, και μάλλον ποτέ την πραγματικότητα αυτή καθαυτή.

Μία από τις διασημότερες φωτογραφίες του Kertesz μπορεί να μας αποδείξει του λόγου το αληθές. Βλέποντας τη φωτογραφία αυτή, αρχικά θα σκεφτούμε, ότι η δεξιά φιγούρα στέκεται με τα δύο πόδια μπροστά στον τοίχο. Ωστόσο, στη φωτογραφία η φιγούρα παρουσιάζεται με ένα πόδι ...! Δεν έχει κάποια ιδιαίτερη σημασία να προσπαθήσουμε να αποδείξουμε το αντίθετο. Πρέπει να βλέπουμε αυτό που επιλέγει ο φωτογράφος να βλέπουμε. Ο Kertesz, όπως και κάθε φωτογράφος, δεν έχει στόχο να αποκαλύψει αυτό που αντίκριζε όταν τραβούσε τη φωτογραφία, αλλά τα συναισθήματα που μπορεί να προκαλέσει μια εικόνα, φτιαγμένη από τα στοιχεία του εξωτερικού κόσμου. Και αν τα αντικείμενα είναι λέξεις και ο φωτογράφος συγγραφέας, τότε η φωτογραφία είναι ένα κείμενο, το οποίο οφείλουμε να σεβαστούμε ως έχει, όσον αφορά το περιεχόμενο και το

νόημα του, χωρίς, βέβαια, αυτό να μας απαγορεύει να σχηματίσουμε και να εκφράσουμε την προσωπική μας άποψη ως προς αυτά.

«Αν θέλεις να γράψεις, θα πρέπει να μάθεις το αλφάβητο. Γράφεις και γράφεις και στο τέλος έχεις ένα όμορφο, τέλειο αλφάβητο. Αλλά δεν είναι το αλφάβητο που είναι σημαντικό. Το σημαντικό πράγμα είναι αυτό το οποίο γράφεις, αυτό το οποίο εκφράζει. Το ίδιο ισχύει και στη φωτογραφία. Οι φωτογραφίες μπορεί να είναι τεχνικά τέλειες, ακόμα και όμορφες, αλλά να μην εκφράζουν τίποτα.»

Αν η αρχιτεκτονική στη φόρμα της φωτογραφίας δεν μας έπεισε για το ότι πηγή έμπνευσης του Bresson, ήταν ο Kertesz, τότε σίγουρα η άποψη του τελευταίου για την “αποφασιστική στιγμή”, θα μας βοηθήσει να καταλήξουμε στο συμπέρασμα αυτό. Ο Kertesz μας εξηγεί ότι μια φωτογραφία δεν γεννιέται οποιαδήποτε στιγμή θέλουμε, παρά μόνο τη στιγμή εκείνη που έχουμε την υπομονή να τη δεχτούμε.

«Η στιγμή πάντα υπαγορεύει τη δουλειά μου. Αυτό που νιώθω, αυτό κάνω. Αυτό είναι το πιο σημαντικό πράγμα για μένα. Ο καθένας μπορεί να κοιτάξει, αλλά δεν 'βλέπει' απαραίτητα. Ποτέ δεν υπολογίζω ή εξετάζω. Βλέπω μια κατάσταση και ξέρω ότι είναι κατάλληλη, ακόμη και αν χρειάζεται να ξαναπάω πίσω για να έχω το κατάλληλο φωτισμό.»

Και οι ομοιότητες συνεχίζουν, με την ταπεινή άποψη του Kertesz για το έργο του:

«Είμαι ερασιτέχνης και σκοπεύω να παραμείνω έτσι όλη μου τη ζωή. Αποδίδω στη φωτογραφία το έργο της καταγραφής της πραγματικής φύσης των πραγμάτων, το εσωτερικό τους, τη ζωή τους. Η τέχνη του φωτογράφου είναι μια συνεχής ανακάλυψη που απαιτεί υπομονή και χρόνο. Μια φωτογραφία αντλεί την ομορφιά της από την αλήθεια με την οποία έχει σημαδευτεί. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο αρνούμαι όλα τα κόλπα του χώρου και την επαγγελματική επιδεξιότητα που θα μπορούσαν να με κάνουν να προδώσω την καριέρα μου. Από τη στιγμή που βρω ένα θέμα που με ενδιαφέρει, το αφήνω στο φακό για να το καταγράψει με ειλικρίνεια. Δείτε τις δημοσιογράφους και τον ερασιτέχνη φωτογράφο! Και οι δύο έχουν μόνο ένα στόχο: να καταγράψουν μια μνήμη ή ένα ντοκουμέντο. Και αυτό είναι 'καθαρή' φωτογραφία.»

Ο ίδιος, επίσης, εξηγεί ότι:

«Η τεχνική δεν είναι σημαντική. Η τεχνική είναι μέσα στο αίμα. Τα γεγονότα και η διάθεση είναι πιο σημαντικά από οποιοδήποτε ‘καλό’ φως· αυτό που συμβαίνει είναι σημαντικό. Το να βλέπεις δεν είναι αρκετό · πρέπει να αισθάνεσαι αυτό που φωτογραφίζεις.»

Ο Kertesz εξακολουθούσε να νιώθει ζωντανός μέσα από το έργο του. Μέχρι και λίγες μέρες πριν το θάνατό του, δεν σταμάτησε να φωτογραφίζει και να βλέπει το δικό του κόσμο μέσα από τον φωτογραφικό φακό.

Έχοντας φτάσει σε ηλικία 90 ετών, ο Kertesz πέρασε τους τελευταίους μήνες της ζωής του μέσα στο σπίτι του. Μπορεί το σώμα του να τον εγκατέλειπε, αλλά αυτό δεν τον έκανε να σταματήσει να φωτογραφίζει, έστω και αν αντικείμενο ήταν πράγματα που βρίσκονταν μέσα στο ίδιο του το σπίτι. Δημιούργησε, μάλιστα, ένα νέο άλμπουμ, το οποίο και

μοιράστηκε με τη φωτογράφο Susan May Tell. Όταν εκείνη τον ρώτησε, τι ήταν αυτό που τον έκανε να συνεχίζει να φωτογραφίζει, ο Kertesz απάντησε:

«Δεν έχω χορτάσει ακόμα...»

Αναφορές

- Borhan, Pierre (2000). André Kertész: His Life and Work
- Corkin, Jane; B. Lifson (1982). André Kertész: A Lifetime of Photography
- Andre Kertesz (Aperture Masters of Photography)
- Greenough, Gurbo & Kennel, Andre Kertesz: The Eternal Amateur